

POSTANOWIENIE

15 maja 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Krzysztof Grzesiowski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 15 maja 2024 r. w Warszawie

zażalenia E. Z.

na wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z 5 października 2023 r., VII AGa 445/22,

w sprawie z powództwa C. spółki akcyjnej w W.

przeciwko E. Z.

o zapłatę,

uchyla zaskarżony wyrok, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.

UZASADNIENIE

1. Wyrokiem z 5 października 2023 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie uchylił wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z 22 grudnia 2021 r., którym Sąd ten oddalił powództwo C. S.A. w W. przeciwko E. Z. o zapłatę. Sąd drugiej instancji wskazał, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy, albowiem nie przeprowadził należycie postępowania dowodowego i nie rozważył kluczowych argumentów i wniosków dowodowych na okoliczność sprzeczności żądania pozwu z zasadami współżycia społecznego.

2. Zażalenie na powyższy wyrok wniosła pozwana zaskarżając go w całości i zarzucając naruszenie:

- art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 386 § 1 k.p.c. w zw. z art. 385 k.p.c. w zw. z art. 382 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c. w zw. z art. 232 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 5 k.c. w zw. z art. 410 § 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. w zw. z art. 411 pkt 1 k.c. poprzez błędne przyjęcie, iż sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy,

- art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 368 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 386 § 1 k.p.c. w zw. z art. 385 k.p.c. w zw. z art. 230 k.p.c. w zw. z art. 229 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 5 k.c. w zw. z art. 410 § 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. w zw. z art. 411 pkt 1 k.c. poprzez wykroczenie poza granice apelacji powoda,

- art. 5 k.c. w zw. z art. 410 § 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. w zw. z art. 411 pkt 1 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie.

3. Powołując się na powyższe zarzuty pozwana wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania zażaleniowego.

4. W odpowiedzi na zażalenie powód wniósł o oddalenie zażalenia i zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda kosztów postępowania zażaleniowego, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

5. Zażalenie okazało się zasadne.

6. Zażalenie unormowane w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. jest szczególnym rodzajem środka zaskarżenia, albowiem nie służy ocenie prawidłowości czynności procesowych sądu odwoławczego podjętych w celu wydania rozstrzygnięcia co do istoty sprawy ani także zaprezentowanego przez ten sąd poglądu na temat wykładni prawa materialnego mającego zastosowanie w sprawie. Zażalenie na orzeczenie kasatoryjne tego sądu ma służyć jedynie poddaniu kontroli, czy zostało ono prawidłowo wydane. Sąd Najwyższy ocenia, czy stwierdzone przez sąd odwoławczy okoliczności są tymi, które w świetle art. 386 § 2 i 4 k.p.c. usprawiedliwiają wydanie orzeczenia kasatoryjnego, a nie reformatoryjnego, i – w zależności od wyniku – albo oddala zażalenie, albo uchyla zaskarżony wyrok.

7. Należy podkreślić, że środek odwoławczy unormowany w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. pozostaje zażaleniem, a przy jego rozpoznawaniu Sąd Najwyższy nie bada istoty sprawy, a mianowicie tego, co w świetle zgłoszonego żądania i jego podstawy faktycznej stanowiło przedmiot postępowania. Przewidziane bowiem w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. zażalenie jest skierowane przeciwko uchyleniu przez sąd drugiej instancji wyroku i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania.

8. Uchylenie wyroku przez sąd odwoławczy połączone z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji może nastąpić wyłącznie w razie nierozpoznania istoty sprawy przez ten sąd albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 k.p.c), ewentualnie zachodzi nieważność postępowania (art. 386 § 2 k.p.c).

9. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazano wielokrotnie, że nierozpoznanie istoty sprawy, w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c., jest wadliwością rozstrzygnięcia polegającą na wydaniu przez sąd pierwszej instancji orzeczenia, które nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, bądź zaniechaniu zbadania przez ten sąd materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów stron z powodu bezpodstawnego przyjęcia, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie. Nierozpoznanie istoty sprawy zachodzi także w przypadku dokonania przez sąd pierwszej instancji oceny prawnej żądania bez ustalenia podstawy faktycznej, co wymagałoby poczynienia kluczowych ustaleń po raz pierwszy w instancji odwoławczej; w takiej sytuacji uzasadnione jest uchylenie orzeczenia ze względu na respektowanie uprawnień stron wynikających z zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego. Rozpoznanie istoty sprawy wymaga zawsze prawidłowego zidentyfikowania jej przedmiotu; bez tego zabiegu nie jest możliwe dokonanie oceny żądania pozwu w płaszczyźnie prawa materialnego. Nie jest możliwa zaś ocena tego przedmiotu w sytuacji, gdy uzasadnienie zaskarżonego orzeczenia uniemożliwia prześledzenie rozumowania sądu pierwszej instancji.

10. Analiza uzasadnienia zaskarżonego wyroku prowadzi do wniosku, że Sąd Apelacyjny niewłaściwie zinterpretował przesłanki orzeczenia kasatoryjnego ujęte w art. 386 § 4 k.p.c. Sąd Okręgowy po przeprowadzeniu analizy materiału

dowodowego stwierdził, że roszczenie powoda o zapłatę kwoty 637.628,61 zł tytułem zwrotu wynagrodzenia wypłaconego na podstawie nieważnej umowy o świadczenie usług nie mogło zostać zasądzone od pozwanej z uwagi na sprzeczność żądania z zasadami współżycia społecznego (art. 5 k.c.). Sąd ten wyjaśnił motywy takiej oceny prawnej. Sąd Okręgowy rozstrzygnął zatem o żądaniu powództwa i odniósł się do jego materialnoprawnej podstawy, a więc rozpoznał istotę sporu.

11. Argumentacja Sądu Apelacyjnego i jego zalecenia co do dalszego postępowania nie potwierdzają nierozpoznania istoty sprawy w przedstawionym rozumieniu tego pojęcia. Sąd ten jako przyczynę wydania wyroku kasatoryjnego wskazał nierozpoznanie przez Sąd Okręgowy istoty sprawy, wynikającego przede wszystkim z nieprzeprowadzenia postępowania dowodowego i nierozważenia kluczowych okoliczności mających decydujące znaczenie dla oceny sprzeczności żądania powoda z zasadami współżycia społecznego.

12. Stanowisko Sądu Apelacyjnego nie wskazuje na nierozpoznanie przez Sąd Okręgowy istoty sprawy, lecz na rozpoznanie jej w sposób, który Sąd drugiej instancji uznał za niewłaściwy, z uwagi na uznanie żądania pozwu za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Uznanie przez Sąd Apelacyjny, że Sąd Okręgowy nie dokonał wszystkich ustaleń faktycznych, które zdaniem Sądu Apelacyjnego były niezbędne, nie oznacza, że nie rozstrzygnął on o merytorycznej podstawie dochodzonego roszczenia. Zgodnie z ugruntowanym stanowiskiem Sądu Najwyższego niewyjaśnienie wszystkich okoliczności faktycznych i zagadnień materialnoprawnych, które pojawiły się w sprawie, nie jest równoznacznie z nierozpoznanie jej istoty w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c.

13. Zastrzeżenia Sądu Apelacyjnego dotyczące trafności rozstrzygnięcia oraz argumentacji, które legły u jego podstaw, powinny być rozważone i rozstrzygnięte w ramach postępowania apelacyjnego, zgodnie z przyjętym zakresem kognicji tego Sądu. Według przyjętego w kodeksie postępowania cywilnego modelu apelacji pełnej postępowanie przed sądem drugiej instancji ma charakter merytoryczny i jest kontynuacją postępowania pierwszoinstancyjnego (art. 382 k.p.c.). W tej sytuacji to w postępowaniu apelacyjnym powinny zostać zbadane

kwestie, które nie zostały – zdaniem Sądu Apelacyjnego – w wystarczający sposób rozważone przez Sąd Okręgowy, a Sąd drugiej instancji jest zobowiązany naprawić dostrzeżone wadliwości, uwzględnić bezzasadnie pominięte dowody, poczynić istotne dla rozstrzygnięcia sprawy ustalenia faktyczne i należycie zastosować prawo materialne. Zdaniem Sądu Najwyższego w sprawie nie zachodzi przy tym potrzeba przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, nawet zaś potrzeba znacznego jego uzupełnienia oraz poczynienia w sprawie dodatkowych ustaleń faktycznych nie stanowi podstawy do wydania orzeczenia kasatoryjnego.

14. W tym kontekście odnoszenie się do pozostałych zarzutów zażalenia jest już zbędne.

15. Z przytoczonych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok, pozostawiając orzeczenie o kosztach postępowania zażaleniowego – zgodnie z art. 108 § 1 w zw. z art. 398²¹ i art. 394¹ § 3 k.p.c. – w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.

[SOP]

[ms]